

**СВЕТОСАВЉЕ МЕ УЧИ – СЛОБОДА
ИЗБОРА ЈЕ МОЈА**

**НАЈЉЕПШЕ СВЕТОСАВСКЕ БЕСЈЕДЕ УЧЕНИКА
ГИМНАЗИЈЕ БАЊА ЛУКА**

ГИМНАЗИЈА БАЊА ЛУКА

НАЈЉЕПШЕ
СВЕТОСАВСКЕ БЕСЈЕДЕ УЧЕНИКА
ГИМНАЗИЈЕ БАЊА ЛУКА

Издавач:
Гимназија Бања Лука

За издавача:
Зоран Пејашиновић

Уредници:
Сандријела Касагић
Иван Јевђовић

Предговор:
Проф. др Никола Мојовић

Графичка припрема:
Иван Јевђовић

Штампа:
Графид, Бања Лука

За штампарију:
Бранислав Иванковић

Тираж:
500

ISBN:
978-99955-675-4-5

**СВЕТОСАВЉЕ МЕ УЧИ –
СЛОБОДА ИЗБОРА ЈЕ МОЈА**

НАЈЉЕПШЕ СВЕТОСАВСКЕ БЕСЈЕДЕ
УЧЕНИКА ГИМНАЗИЈЕ БАЊА ЛУКА

ГИМНАЗИЈА
Бања Лука, 2013.

Садржај

О ЗНАЧАЈУ РЕТОРИКЕ У НАШЕ ДОБА

Проф. др Никола Мојовић.....7

ВИТЕЗ У МЕНИ

Милош Петковић, IV11.....33

ХРАБРОСТ ГОВОРИ

Милица Ристић, IV9.....39

СПАЈАМ НЕБО И ЗЕМЉУ

Срђан Барашин, III6.....45

ХЕРОЈСКИ ПОДВИГ

Биљана Милановић, IV9.....51

САДА И УВИЈЕК БИРАМ

Николина Делетић, П3.....55

ИЗБОР ЈЕ МОЈ

Марко Ромић, I7.....59

ВАПАЈ ЗА БЛАГОСЛОВ

Живко Праштало, П5.....67

НЕМОГУЋА ОДЛУКА

Јована Јаковљевић, IV10.....73

БОЖЈИ ЛИК У ЧОВЈЕКУ – ТО ЈЕ СЛОБОДА

Ведрана Халич, П9.....	79
ТРИПТИХ ЗА БЕСЕДУ.....	85
Први део.....	89
Други део.....	95
Трећи део.....	101

Никола Мојовић*

О ЗНАЧАЈУ РЕТОРИКЕ У НАШЕ ДОБА

- * Проф. др Никола Мојовић је редовни професор Правног факултета Универзитета у Бањој Луци на предметима Римско право и Општа историја државе и права. Професор Мојовић је оснивач и руководилац Центра за реторику и бесједништво „Institutio oratoria“ на Правном факултету у Бањој Луци.

Када ми је директор Гимназије у Бањој Луци, професор Зоран Пејашиновић, предложио да напишем један текст који би послужио као краћи предговор издању светосавских бесједа ученика ове школе, изречених на такмичењу у бесједништву, прихватио сам то све у намјери да одам признање великом труду професора и ученика ове школе на промовисању лијепе и мудре ријечи за које се заинтересовала данашња гимназијска омладина. У децембру минуле године, као члан жирија, присуствовао сам лијепо организованом гимназијском такмичењу у бесједништву посвећеном Светом Сави као унапријед задатој генералној теми и осјетио како се култура духа слободне мисли и слободе говора полако шири у овој важној институцији школства, можда много више него што је то познато у нашој средини. Истина, сваке године један број ученика који су завршили ову школу дођу у Центар за реторику и бесједништво „*Institutio oratoria*“ који сам основао на Правном факултету у Бањој Луци и сада као студенти права, постају његови активни чланови, стичу реторска знања и припремају се за такмичење у бесједништву које је већ постало традиционално. Неки од њих развили су се у веома добре правнике и говорнике са признањима у академској средини и на међународним такмичењима. Желим да се ове уводне ријечи схвате и као признање и као подстрек оним професорима и ђацима бањалучке Гимназије који су непосредно укључени у овај посао, као и професорском колегијуму и руководству школе, који су разумно поступили дајући своју подршку, јер су на тај начин дали нову интелектуалну снагу својим колегама и ученицима. У новом времену разних

реформи школства Гимназија успјешно враћа бесједничку културу, много година заборављену и потиснуту у нашем гимназијском школовању. Некад је реторика чинила један од суштинских стубова класичног образовања.

Са осјећањем академске части најсрдачније подржавам и поздрављам ванредна залагања љубитеља лијепе ријечи у овој школској средини, професоре и ученике који непосредно или посредно то чине својим радом и тако постају најбољи пријатељи своје институције и наше шире културе. Можда нису свјесни да су то важни кораци будућим, важним људима наше друштвене заједнице у које ће се сутра развити ђаци ове Гимназије. Међу њима су будући велики правници, будуће судије, адвокати и јавни тужиоци, будући руководиоци државе, привреде и дипломатије, посланици у парламентима, борци за признања права своје заједнице и свога народа у Европи и свијету, будући професори нових ђака којима ће преносити животни оптимизам; будући писци, глумци, млади научници који ће успјешно бранити своје научне ставове на научним скуповима. Свима њима треба реторско знање и бесједничка вјештина.

Гимназија својим ђацима открива сваке године многа знања свијета у коме живимо. Количина података која се сручи у главе гимназијских ђака је огромна. Колика је могућност, слободно вријеме и ослобођеност гимназијског амбијента да и ђаци кажу нешто о својим мислима, ставовима о

стварима свијета у коме живимо? Да ли је данашња школа уопште много више постала мјесто интерпретације, а мање креације? Млади људи данас примјећују како је човјек продро далеко у тајне природе, а његови проналасци техничког ума истовремено корисни човјечанству, постају истовремено опасни за његов опстанак. Човјек је крочио у свемир даље од Земље, али се нашао пред низом питања која траже одговор. Са којим ће ријечима уман човјек моћи да објасни смисао својих космичких настојања, ако истовремено својим дјелима на мајци планети потиरे своје постојање? Уз све то, ако човјека као природно биће упоредимо са соколом, онда је човјек као дио природе скоро слијеп. У поређењу са тигром он је скоро глув, а у поређењу са вуком, човјек и нема њуха. Посматран као социолошко биће, за гимназијалце није непозната давно изречена мисао да је човјек човјеку вук, што није похвала човјека, него његова велика покуда .

Једино што човјек има, а ни једна животињска врста нема, јесте артикулисани говор. Говор је најизразитија човјекова особина, која га разликује од животиња. Да ли се то дивно људско својство његује међу нама, људима модерног доба; да ли се подстиче, усавршава или у нашој средини царује на свој притајен начин често изговарана мисао, а која звучи и као поука и као пријекор: „Шути, није твоје да говориш, него да слушаш“? Има нечег истинитог у овим старинским ријечима сажетог искуства – онај ко не научи пажљиво да слуша другог док говори, никада неће овладати вјештином говора. Историјско искуство неслободе нашег народа утицало је да

се „слушање“ и потреба за слушањем друге стране често претвори у „послушност“ и страх од слободе изговорене ријечи и слободе мишљења. Већ је примијећено да у друштву имају успјеха они који умију интересантно да причају; у животу – они који са интересовањем умију да слушају.

У нашем народу се користи пословица која каже: Будала *ћовори* шта мисли, паметан *мисли* шта говори. Зато тешко одгајамо и нашу дјецу, јер је потребна једна општа друштвена клима у којој не постоји само оно *што* се каже, него и *како* се каже. Поред *слободе* и *ћравде*, највеће благо сваког народа је његов ЈЕЗИК. Он не смије остати заробљен само у литератури и теорији језика, он мора да се говори, да живи и да обнавља живу снагу народа, његов најживљи културни идентитет.

Сва важна људска дјела претходно су била подстакнута ријечима. Једном приликом Софокле је рекао: „Видим да оно што одређује живот људи нису дјела, већ ријечи.“ Говор је у човјеку сабирно мјесто свих знања – записано је у староиндијским светим књигама – Ведама. Човјек се врло једноставно легитимише, својим језиком. За грчког пјесника Хомера кажу да је био слијеп, али је при сусрету са неким казивао: „Говори да те видим“.

Када говоримо о реторици, онда је ријеч о употреби језика као вјештине *удјећивања* која се заснива на организованом знању. Не заборавимо да и све свјетске религије имају своје велике пророке, мислиоце и оце чије су ријечи

сијале великом моћи *убјеђивања*. По томе су слични и јеврејски месијанизам, будизам, конфучијанизам, ислам. Међу најмоћнијим проповједницима хришћанства, апостол Павле, најрјечитији је од Христових ученика. Станојевић и Аврамовић, угледни аутори реторике као науке, сматрају његове посланице којима се обраћа Римљанима, Коринћанима, становницима Ефеса, Солуна, Јеврејима правим ремек-дјелима хришћанског бесједништва. Оне су моћне и снажне исто као што су биле моћне ријечи Исусове у проповиједи *На јори* или посљедњем говору својим ученицима пред одлазак на суђење и распеће. У овим ријечима царују једноставност у саопштавању порука које су дјеловале увијек огромном сугестивношћу на вољу и емоције вјерника, понављајући више пута просте ријечи: „Заиста, заиста, кажем вам“ или „А ја вам кажем“.

Реторика је стара дисциплина људског духа исто као и право. Старост им се мјери хиљадама година, а не са стотинама. Не заборавимо и да је такмичење у бесједништву исто тако старо – има своје античко поријекло. Правници су давно схватили моћ реторике, јер смисао ријечи је душа закона (*Sensus verborum est anima legis*). Њих су обиљежили дух филозофске мисли и логике, али и љепота изговорене ријечи у одбрану од неправде и за славу правде и слободе. Уз њихов развој ишла су и позната имена судија, бранилаца и тужилаца, који су свако на свој начин дали свој допринос и уписали се у сјећања каснијих покољења као њени заступници. Реторика је грчки термин за правила и умијеће *убјеђивања изговореном ријечи*.

Најстарије забиљежено значење грчке ријечи „*rhetor*“ било је „подносилац захтјева“ на суду, говорник („онај који говори“), а у хеленско доба се тим појмом означава и учитељ говорништва. У латинском језику у 2. вијеку п. н. е. одговарајућа ријеч употребљавала се у оба значења. То је ријеч „*orator*“ (говорник), која има значење и „онај који моли“, „ко се неком обраћа“, или „посланик“ (потиче од глагола *orare* –говорити, обраћати се неком, молити).¹ Наше ријечи су *бесједништво* (од бесједити) или *јоворништво*. Старинска ријеч коју је задржао руски језик је „*краснорјечје*“.

У свакодневном животу појам реторике и говорништва (лат. *eloquentio*) доживљавају се као синоними. Такав став имају и неки стари и нови аутори, насупрот оним који сматрају да је реторика теорија, а бесједништво пракса. Бесједништво је пракса на коју се примјењују правила реторике.² Реторика се може схватити као теоријска, а говорништво као практична дисциплина, слично као што се теорија музике разликује од саме музике. Старим Грцима је реторика била и теорија и пракса. Према Квинтилијану,

¹ Станојевић, О., Аврамовић, С., *Основи реторике и бесједништва*, Београд, 1994, стр. 3.

² У једном старом сачуваном рукопису реторике у Срба (*Hortus, Flores rhetoricae* из 1730/31. који се чува у заоставштини Радослава Грујића у Патријаршијској библиотеци у Београду) који је био намијењен српским питомцима у Кијевској академији, реторика се дефинише овако: „*Rhetorica est ars et facultas bene et ornate dicendi iuxta sua praecepta ad persuadendum*“ – „Реторика је теоријска и практична способност да се ваљано и украшено говори у складу са реторским правилима о убјеђивању“ (према Србуљ, В. Ј., *Rhetoriké téchne*, Београд, 2007, стр.15).

за грчку ријеч *rhetorike* немамо у латинском одговарајућу ријеч. Неки су грчкој именици *реторика* дали у латинском језику назив *oratoria*.³ Реторика као наука је творевина грчког интелекта, али је говорништво као пракса, логично, још старије од реторике. У суштини природе реторике је *prâxis*. Прво се, историјски посматрано, развила говорничка пракса, а онда се постепено на основу те праксе почињу да стварају правила реторике. За Аристотела је говорништво проналажење свих могућих средстава за убјеђивање, а за Квинтилијана је то наука о добром говорењу (*bene dicendi scientia*). Цицерон је сматрао да говорник има три задатка: да докаже своје тезе, да публици приреди уживање и да дјелује на њихову вољу. Циљ бесједништва *није наиво-варање*, него убјеђивање. Свако убјеђивање и сваки говор није бесједништво. На осјећања и мишљење људи може се дјеловати исписаном паролом, музиком, призором, књигом, штампом.

Први учитељи грчког говорништва били су признати и слављени бесједници. Грчка реторска традиција прогласила је за свога родоначелника бесједника Коракса који је живио половином 5. вијека у Сиракузи на Сицилији и јужној Италији у којој је било много грчких колонија – клерухија (апоикија) познатих као Велика Грчка – *Magna Graecia*. Реторика је постала средство увјеравање ријечима (*ars persuadendi*). У реторику је Коракс унио тзв. *арју-менѝ из вјероватној* и својим ученицима на примјерима

³ Марко Фабије Квинтилијан, *Образовање говорника*, Сарајево, 1967, стр. 155 и даље.

показивао како се користи фигура вјероватноће у корист једне или друге стране, нарочито у судском говорништву. Његов рад наставио је његов ученик Тисија, који је својим реторским умијећем доспио на лош глас, јер је ученицима показивао како се реторско знање може искористити за извртање истине у властиту корист. Реторику је са Сицилије на грчко тло пренио Горгија који је за новац младим Атињанима преносио бесједничку традицију. Ту праксу прихватили су софисти који су путовали по свим грчким крајевима и подучавали омладину, поред филозофије, математике, физичких вјештина, и реторском знању. Платон је оптужио Горгију и софисте да злоупотребљавају реторику, јер омладину не уче да цијене истину, него да „оно што личи на истину треба цијенити више него истину“. Софистима је приговарао да своје слушаоце не доводе до знања шта је праведно, а шта неправедно, него код њих стварају вјеровање да је нешто праведно или није. Платон је изданак Сократовог учења и сматра да би циљ реторике требало да буде убјеђивање слушалаца путем логике и рационалних аргумената да би се утврдило шта је *праведно* и *морално*. Реторика мора да тежи истини и праведности како би грађани полиса били бољи, а не да грађане заводи путем „ласкања“ и говора у којим се налази само оно што се публици свиђа.

Данас се аутори слажу да су најважнија правила реторске вјештине, која се поштују и препоручују у модерној реторичи, „кодификовали“ Аристотел, Цицерон и Квинтилијан. Нико се није родио с реторским знањем. Правила реторике

се уче, а научити говорити добро, мудро и лијепо, може само онај који стално вјежба. Аристотелова *Реторика* се још и данас сматра ненадмашним уџбеником бесједништва. Говорник за свој говор треба да нађе сва расположива средства увјеравања у свакој прилици, а она могу бити логичка (коришћење силогизама), етичка (позивање на одређене вриједности) и емоционална (изазивање одређених осјећања код публике). Говорник треба да тежи да оствари двије најважније особине бесједе, а то су јасноћа и љепота стила. И данас сматрамо да је стил добар само онда ако говорнику није стран, ако није туђи, вјештачки, *ако је он сам њај стил*.

Стицај околности и породична несрећа у дјетињству, а не урођени таленат, окренули су реторици једног од најпознатијих Грка, Демостена, највећег грчког бесједника. Блиски рођаци преотели су Демостену већину богатства које му је отац оставио и врло млад почео је борбу за правдом са много јачим противницима. Живот и бесједничку каријеру након стицања пунољетства везао је за Исеја, учитеља судског бесједништва. Демостен је највећи примјер у историји бесједништва како успјешан говорник може постати и онај коме природа није била благодарна – није му рођењем дала одлике талентованог говорника. Дјетињство му је било обиљежено подсмјехом вршњака због слабог физичког здравља и слабог гласа, чак са говорном маном при изговарању гласа „р“. Међутим, чувени су Демостенова упорност и снага воље којом је побиједи све своје недостатке упорним и дуготрајним вјежбама и огроман рад уложен у лично образовање (неки тврде да је осам пута преписивао

Тукидидову историју у којој су се налазиле бесједе славних атинских државника). Упознати Демостенов живот, његово демократско опредјељење и његове сачуване говоре, велика је корист за сваког полазника реторске школе. Приговарали су да му говори миришу на запаљену свијећу, правећи алузију на његове велике припреме говора прије наступа. Међутим, поука Демостенова остаје важна и трајна у његовом одговору својим противницима: „Стидио бих се када бих тако великом народу давао савјете без припреме“.

Један други велики говорник представља примјер како се јаке личности не стварају у идеалним условима. Велики римски говорник Цицерон био је такође њежне грађе у младости, а имао је и танак глас. Упорним вјежбањем (сваког јутра, па све до старости) рецитовао је стихове из грчке и латинске књижевности. Имао је изузетно памћење. Када би почињао говор обично је био блијед и узбуђен, али је током говора трема нестајала. Говорио је да у доказивању треба бити танан, у забављању умјерен, а у убјеђивању жесток.⁴ За говорника је важније да има опште образовање него познавање правила реторике.⁵ Цијелог живота бранио је републиканско уређење Римљана. Приговарали су да користи стил сувише китњаст, бомбастичан, опширан, плитак у досјеткама – тачније речено, превише азијатски, а мање етички. Све је то оспорио Квинтилијан и потврдио да су те замјерке посљедица зависти, настале након

⁴ Cicero, De oratore, 69.

⁵ Cicero, De oratore, 133.

Цицеронове смрти, када велики бесједник није био у могућности да им одговори. Ипак, имао је много завидљиваца и непријатеља, не због неких лоших дјела, већ више због тога што је често сам себе знао истицати и хвалити и тиме људима досађивати. То му и Квинтилијан замјера. Цицерон опет каже да код говорника не смије постојати разлика између језика и срца. Само онај који чврсто вјерује у оно што говори – може увјерити и друге.

Неки су поредили величину Демостена и Цицерона. Демостен се увијек припремао за сваку ријеч и његови говори скоро да немају шала и досјетки, а имали су огромну снагу увјеравања. Цицерон је раскошнијег, немирног духа, брз у досјеткама као варница, добар познавалац историје, поезије, филозофије. Демостен се држи достојанства – Цицерон је ближи публици. Оба су два великана људског ума и носе заслуге највећих говорника у историји човјечанства.

Славни римски учитељ реторике, Квинтилијан, сматрао је да је образовани говорник бољи од необразованог. „Мој циљ је“, каже Квинтилијан, „да одгојим идеалног говорника, а први и битни услов за то је да он мора бити поштен и честит човјек. Зато ми од њега не тражимо само изузетне говорничке способности, него и све одлике доброг карактера“. Данас сматрамо да се кроз савладавање реторског знања формира и јача личност младог човјека, повећава самопоуздање, смањује егоизам, јача увјерење у способност људи да мијењају своје понашање и стварају бољи живот.

Квинтилијанова препорука је да: „Можете бити оштри према противнику, али се немојте подсмјехивати ономе чиме га је природа казнила, јер је то нечовјечно... Досјетке одмјерено користите, водите рачуна о личности судија, избјегавајте изјаве, које могу увриједити шири круг лица – цијелу класу, сталеж, занимање, или народ. Треба водити рачуна о достојанству и углађености (урбаности)“.⁶

Млади оратори треба да знају да је постојала тијесна веза између ораторства и књижевности уопште. Наиме, сва античка књижевност по правилу је била намијењена гласном читању пред публиком.⁷ Ораторство није исто што и поезија. Поезија и реторика се не разликују толико по начину стварања дјела – обје су ауторске, стваралачке, него по миметичкој намјери. Говорник има за циљ да својим говором убиједи публику у своју тезу, док пјесник има дужност у подражавању стварности у човјеку и изван њега. Највећи римски историчар Тацит, уједно и познавалац реторике, готово да је био савременик Квинтилијанов (умро је 117. п. н. е.), поставио је питање: да ли је поезија значајнија од говорништва? Говор и мисли заједнички су и поезији и говорништву. Реторика је у својој бити плодносна кћерка филологије. Она је и саставни дио теорије књижевности, „утемељење многих стваралачких поступака прозе“. Многи

---

⁶ Квинтилијанов утицај готово да ни данас није изгубио од своје свјетине и учености. Његов утицај је велики. Забиљежено је, посебно, да је утицао на писца комедије Јована Стерију Поповића. (О томе је писао Јелић, В., *Стерија и Квинтилијан*, Нови Сад, 1988)

⁷ Станојевић, О., Аврамовић, С., *Ars rhetorica*, Београд, 2002, стр. 73.

велики писци били су реторски образовани и без тог знања не би могли написати велике драме и романи. Шекспир је у својим дјелима опште принципе реторике могао да прилагоди на одређене ситуације. Јован Стерија Поповић и Бранислав Нушић су свијетли примјери српске реторике.

Бесједништво је елеменат друштвеног живота. Нису сва друштвена стања наклоњена бесједништву. Прави подстицај бесједништву су слобода и демократија. Врхунац грчке демократије поклапа се са златним вијеком њеног бесједништва. Демократије нема без слободе говора. Слободна воља народа повезана је са политичким убјеђивањем. Данашња европска теорија о демократији изданак је грчке демократије. Слобода говора је со сваког демократског друштва. Свака слобода није сама по себи дата, она се полако осваја.

Атинска демократија⁸ у себи обухвата двије идеолошке црте битне за демократију тог доба: а) слобода говора која подразумијева једно од основних права учешћа у јавном животу,⁹ б) осјећање слободе да у условима радикалне демократије, сваки грађанин живи живот онакав како изабере, под условом да поштује законе града који штите јавни ред и регулишу разне аспекте односа међу људима.

---

⁸ Hansen, Mogens H., *The Athenian Democracy in the Age of Demosthenes*, Oxford: Blackwell, 1991.

⁹ Arlene W. Saxonhouse, *Free Speech and Democracy in Ancient Athens*, Cambridge University Press, 2005.

Научна образованост коју су ширили софисти била је окренута према науци и омладини којој је потребно да науче како да у јавном животу стекну углед. До изражаја долазе знања о човјеку, његовој психологији и питања индивидуалне и социјалне етике. Научно и реторички, софисти су људе спремали за политичку дјелатност и истицали значај слободне (критичке) мисли. Протагора, као најстарији заговорник демократије (као једини оправдани облик владавине), сматра да за учествовање у политичком животу и право слободног исказивању властитог мишљења у заједничком рјешавању политичких питања имају право сви грађани.¹⁰ Протагора је окренут идеалу да младог човјек направи корисним чланом своје заједнице, а сваки појединац треба да се научи грађанској врлини како би држава функционисала на правди и стиду.¹¹

Вјероватно ни један други народ у античкој историји није више цијенио слободу говора као вриједност своје заједнице од старих Атињана. Ако се мало поближе погледа рјечник са којим су Атињани обиљежавали слободу говора, онда ће се лакше разумјети и њено значење. Политичка **једнакост** слободних грађана подразумејева и њихову слободу говора. У грчком рјечнику има много сложеница

---

¹⁰ Ђурић, М., *Историја хеленске етике*, Београд, 1990, стр. 185.

¹¹ Правда и стид могу да обуздају индивидуалне прохтјеве чија душа тежи за наладама и пожудама и да услове државни живот. (Платон, *Протагора* 323А).

које у себи садрже ријеч *isos* – једнак.¹² Свакако су двије ријечи најистакнутије: *isotes* (*ἰσότης*) – једнакост (по њезиним различитим односима) и *isonomia* (*ἰσονομία*)¹³ као једнакост поступка пред законом, једнакост у правима. Тако долазимо и до ријечи које значе право слободе говора *isegoria* (*ἰσηγορία*).¹⁴ Појам слободе у Атини (*eleutheria*), који се први пут јавља управо у грчком језику, укључивао је и слободу говора (*isegoria*) или једнако право на говор како пред скупштином тако и изван ње.¹⁵ Први пут налазимо израз *isegoria* код Херодота, који каже да је слобода говора главна демократска вриједност атинског друштва.¹⁶ Синоним му је *isologia*, код Полибија, државника и научника, римског заробљеника, који је 167. године одведен у Рим међу хиљаду ахајских талаца. У великом и амбициозном дјелу *Историје*, Полибије описује између осталог и грчке слободе у Ахајском савезу: „Само код Ахајаца могу се наћи устав и принципи који обезбјеђују једнакост и слободу

---

¹² Senc, S., *Grčko-hrvatski rječnik* (po Benseler-Kaegijevu *Grčko-njemačkom rječniku*), Zagreb, 1910, reprint 1988, стр. 450.

¹³ Vlastos, G., *Isonomia*, *American Journal of Philology*, 74, 1953. стр. 333-366.

¹⁴ Код Полибија у трећем вијеку п. н. е. појављује се синонимни израз *isologia*.

¹⁵ Аврамовић, С., *Елементи њравне државе и индивидуална њрава у Атини*, *Правна држава у антици, pro et contra*, Београд, 1998. стр. 22.

¹⁶ Херодот, *Историја III*, 80: „Влада народа је, пре свега, и по имену нешто најлепше на свету, и она пре свега, значи равноправност за све“ (*Херодотова Историја*, превод Милан Арсенић, „Минерва“ Суботица, 1966).

говора (*isologia*) и, уопште, праву демократију.¹⁷ Атињани користе и израз *parrhesia*¹⁸ за слободу говора која је виши вид слободе говора ширег круга лица, а представља право да се говори штогод се жели. Ријеч *parrhesia*¹⁹ као слобода говора јавља се у другој половини петог вијека. Често је користи Еурипид. Еурипидов Ијон, потомак атинске краљице и Аполона, жели да открије тајну свога рођења и, између осталог, жели да покаже да му је мајка Атињанка и да је и он тако рођењем стекао право „*parrhesia* од своје мајке“.²⁰ У Феничанкама Полиник, краљичин побуњени син бјегунац, одговара на мајчино питање да је најтеже у прогонству: „што у прогонству нема *parrhesia*“. Краљица се слаже с тим и тужно примјећује: „Не казати, што ко мисли, ропска то је коб“.²¹ У *Хијолији*у Федра, млада жена остарјелог краља Тезеја, повјерава се о томе својим слушкињама и каже да жели да њена дјеца одрасту у „славној Атини, која цвјета на својој слободи говора“ (*parrhesia*).²² Еурипид у својим драмама износи схватања о свијету, боговима и људима и очигледно сматра да они који говоре оно што мисле највише тако доприносе својој држави.

¹⁷ Полибије, *Историје* II, 38 (Полибије, *Историје* I, превод Маријана Рицл, Матица српска, Нови Сад 1988. стр. 165)

¹⁸ Foucault, Michel, *Discourse and Truth: The Problematization of Parrhesia*, Berkeley, CA, U.S.A. University of California Press, 1983.

¹⁹ Сматра се да је ријеч *parrhesia* атинска кованица од: *pas* - сви и *resis* - говорећи (*Das Theologisches Wörterbuch zum Neum Testament*, Stuttgart, 1933).

²⁰ Еурипид, *Ијон*, 672.

²¹ Еурипид, *Феничанке*, I, 391.

²² Еурипид, *Хијолији*, I, 422.

Демостен се у трећем говору против Филипа обраћа Атињанима, подсјећајући их на традицију права слободе говора коју имају не само грађани, него чак странци и робови.²³ Међутим, иако су Атињани допуштали не само својим грађанима, него странцима и робовима да слободно говоре, они од најстаријих времена не допуштају да се други ријечима вријеђа, оговара, да се неодмјерено и злонамјерно говори на неким јавним мјестима и о неким лицима.²⁴ Тако Плутарх каже да је од Солоновог законодавства уређено да је праведно „не дирати у онога кога више нема и политички је мудро не допуштати мржњи да вјечно траје“.²⁵ Исто тако забрањено је и о живима зло говорити,

---

²³ Demost., *Philippic III*, IX 3; Говори једнако оштро против лукавости македонског краља Филипа и атинске политичке млигавости, указујући на највишу кривицу оних који се воле улагивати више него предлагати што је најбоље: „Ја вас, људи Атењани, молим, да се не разљутите на мене ради тога, ако коју истину слободно кажем. Јер, размишљајте ово: ви држите, да је слобода говора иначе свима у држави тако опћенито нужна, да сте је уступили и странцима и робовима, па се доиста може видјети, како код вас многе слуге с већом слободом говоре што им воља, него у гдјекојим другим градовима грађани...“ (Говор је одржан 349. године прије н. е. као увод у олинтске говоре о миру, док је Филип II водио рат са Олинтом); *Demostenovi izabrani govori*, друго поправљено издање, превео Стјепан Senc, Zagreb, 1914, reprint „Logos“ Split, 1981. str. 102).

²⁴ Примјер војника Терзита из Хомеровог другог пјевања *Илијаде* (5, 211-277) који се као обичан војник усудио да отворено и дрско говори у скуштини ратника приговарајући и вријеђајући Агамемнона, па се Одисеј на њега извикао и чак га претукао. (Хомер, *Илијада*, превео Милош Ђурић, Матица српска, Нови Сад, 1985, стр. 79-81).

²⁵ Plutarh, Solon 21 (Plutarh, *Usporedni životopisi I*, Zagreb, 1988. str. 150).

увредљиво – у светиљштима, судовима, зградама власти и за вријеме свечаности јавних игара.²⁶

Реторика учи своје полазнике толеранцији. Толеранција као израз културе мира и догматска нетолеранција, два су сапутника човјека као друштвеног бића. Ако је степен развоја неког друштва заробљен догмом било које врсте (раса, боја, пол, језик, вјероисповијест, политичко и друго мишљење, национално и друштвено поријекло), онда је то антипод демократској култури, без обзира на закон већине који је карактеристичан за демократско друштво. Колико год модерна цивилизација говорила о вриједностима демократије и људских права, све више примјећујемо како свијетом царује гола сила и злоупотреба права. У сусрети-ма са судијама подсећао сам да су судије актери досуђене правичности, да се они изјашњавају о нашем животу и свим слободама које живот прате. У друштвеном поретку веће дужности од те нема. У старом Риму говорили су да је судијска дужност света дужност, исто као што Аристотел каже – ићи судији значи ићи правди. Савјест, стручност и мудрост морају предсједавати судијском вокацијом.

До данашњег дана остала је актуелна подјела бесједништва према предмету коју је некад давно извршио Аристотел. Све бесједе могу се сврстати у три групе: *форензичне* (судске), *делиберативне* (политичке) и *ејдеиктичке* (пригодне – похвалне или погрдне).

²⁶ Сматра се да у првом плану није била заштита од вријећања појединца, него заштита интереса заједнице. (Аврамовић, С., *Елементи и правне државе*, стр. 23)

Велики број данашњих теоретичара сматра да се бесједништво развило из судског бесједништва. Судско бесједништво или говорништво доживјело је афирмацију када је у грчим полисима уведено поротно суђење у коме је пресуду доносило више људи. Требало је, не само разумом, него и емоцијама убиједити пороту у кривицу или невиност оптужених.²⁷ Правници тек када почну да се баве праксом схвате како се добрим судским говором може неком спасити (или упропастити) живот, част и имање.

Зашто смо се тако много освртали да минуло доба реторике? Треба имати на уму да право знање о нечему има само онај ко зна како је нешто настало. Постоје трајне вриједности и вјечне истине, али се свако доба према њима одређује тако што их прихвата или заобилази. У књижевности су неоспорно признање своје величине добили, на примјер, Данте Алигијери, Шекспир, Толстој, Балзак или у сликарству Ребрант и Рафаел, Микеланђело, али данас никоме не пада на памет да их у тим областима потпуно подражава. Ипак величина духа њиховог стварања записана је на посебан начин у теоријском образовању модерних књижевника и сликара. Слично је то и са реториком. Реторика у антици и средњем вијеку, у суштини, била је аристократска дисциплина. Њоме се служе у слободном животу богати робовласници и средњевјековни племићи. Једино су они

²⁷ Својим бесједама су се прославили у античкој Грчкој говорници Антифонт, Лисија, Исократ, Исеј.

могли да се образују. Реторика им је помагала да постигну друштвену или политичку промоцију и успјех у животу.

Свако правилно образован и упућен у реторику добро зна, да се тајна говорништва не може савладати без правила старих мајстора нити без модерних правила која се појављују као њихов „виши облик или као антитеза“.

На грчком језику правила реторичких упутстава дао је Хермоген из Тарса (око 170. године п. н. е.). Њима су се служили у антици, а пренесена су и у модерно вријеме. Према тим реторичким упутствима добар говор би требало састављати у пет основних бесједничких поступака (фаза):

1. *Inventio* (прикупљање материјала и проналажење доказа, аргумената)
2. *Dispositio* (распоређивање прикупљеног материјала)
3. *Elocutio* (стилско уобличавање тог материјала)
4. *Memoria* (учење говора напамет)
5. *Actio* (држање говора праћено одговарајућом мимиком)

Модерна реторика у том погледу није тако крута, ублажила је ову строгу шему и препоручује да говор може бити добар и када има само увод, садржај и закључак (поруку). Чак и слабије састављен говор може оставити на публику већи утисак ако је добро и искрено изведен. Увијек је требало имати у виду: гдје год се говори јавно, говори се реторски. Јавни говор као највиши облик говорења треба да оптимално реализује све три функције говора: логичност, афективност и поетичност. Говорнику је потребно да

влада собом, јер како ће онда утицати на мисли и осјећања оних који га слушају ако свој гњев не може побједити. Понекад увреде треба пречути и мирно отрпјети. Мада је то врло тешко, не допустите срџби излазак вани. Никада не вријеђајте саговорника, него обарајте његове аргументе (реторика не допушта *argumentum ad personam*, него се у уљудној расправи и говору иде једино на *argument ad rem*). Држите се увијек теме и ријечи ће вам доћи саме од себе. Сократ је тврдио у сусрету са људима да је најпааметнији, али је на суђењу рекао да не зна ништа, зато што је сретао многе Атињане који су се сматрали мудрим, а након разговора са њима установио је да не знају ништа. „Моја је предност што ја знам да не знам, а они то не знају“, рекао је својим судијама. У предворју мудрости стоји сумња. Зато увијек треба бирати ријечи, изразе, мимику и гестикулацију. И кад улазите у полемику, водите рачуна ко је на другој страни. Чувајте се претјеране духовитости, јер због добре шале никад не треба изгубити доброг пријатеља.

Данас бесједништво има широку примјену и изван суда и политичких дворана. У Сједињеним Америчким државама постоје посебне школе у којима реторско знање стичу посебно они који се припремају за свијет бизниса (*Buseness Speaking*), права, политике и дипломатије, а њима су намијењени посебни приручници који дају упутства како да се јавно говори (*The Art of Public Speaking*).

Данас су људи обасути говорима разних врста. Моћ говора у медијима утркује се са говорима „уживо“. Како у њима распознати гдје се завршава граница **наговора и убјеђивање**? Један Француз каже: „Када смо убијеђени, ми смо побијеђени од нас самих, дјеловањем наших чистих мисли. Када смо наговорени, то смо увијек од стране других или од стране наше афективне и чулне природе“.

Праве реторике нема без демократије. „Онде где народ ништа не одлучује, већ све зависи од милости владара, фараона, диктатора, важно је бити послушан и веран. Нема потребе убеђивати некога, освајати симпатије народа, гласача, које и онако нико ништа не пита. Изговорена реч која треба да следи моделе, да изражава подаништво, обично нема везе са уметношћу лепе речи.“²⁸

У диктатурама, вођа и не мора да се посебном реториком обраћа народу. Реторика је богата панегирицима и удворичког хваљења владара или вође. Знају у томе да претјерају и велики људи, од којих се то не очекује. Тацит каже за римског правника Капитона да се на скуповима у својим говорима понашао толико улизивачки, да је и самом цару Тиберију било чак непријатно.

Зато говорништво добија увијек своје подстицаје од слободе и демократије. Оне су створиле традицију дијалога, расправа и толеранције. Сматра се да је енглески парламент „колевка и расадник политичког беседништва најбоље

²⁸ Станојевић, О., Аврамовић, С., *Ars rhetorica*, Београд, 2002. стр. 28.

врсте“. Винстон Черчил је, између осталог, добио Нобелову награду и за своје говоре који су производ традиције парламентарног живота у Великој Британији.

Познавање публике (аудиторија) и његове психологије нужно је за сваког доброг говорника. Није свеједно пред каквом публиком се говори. Свака публика тражи посебно припремљен говор који ће она разумјети. Масу је лакше узбудити него појединца или мањи скуп. Римљани су за свој Сенат говорили: „**Senatores boni viri, senatus bestia**“. („Сенатори су добри људи/ узети појединачно/, а сенат је звијер“). „Маса постоји толико дуго док има неки неостварени циљ“, каже Елијас Канети. Нажалост, данашњи свјетски поредак чак и организована друштва претвара у масу са којом ради шта хоће (уз помоћ медија), а када се то деси, више је фактора који одређују да ли ће та друштва поново на том мјесту створити слободу и демократију. Политички демагози су увијек у историји добро знали да ријечи вјешто употријебљене имају сву ону тајанствену моћ коју су им понекад придавали чаробњаци. Пред очима демагога „гомиле никад нису цезнуле за истином“.

На крају, присјетимо се Цицеронових ријечи: „Бесједништво може мудрим мислима да обузда дух, а лијепим ријечима помилује ухо, покрене срце народа, уклони судијине сумње, пружи одлучујуће савјете, заштити невинне, помогне невољне, спаси потиштене, ослободи прогоњене, дозове

заблудјеле, осоколи слабе, понизи дрске, надвлада противнике, придобије колебљиве, преобрати сумњичаве, утаминичи одметнике, подупре правду, оповргне неправду и да са истом снагом брани и напада.“²⁹

---

²⁹ Cicero, *De oratore*, 1, 8, 32.

I
БЕСЈЕДА

ВИТЕЗ У МЕНИ

Милош Петковић, IV11

„Удахните зрак овоземаљски, тијело своје напуните њиме. Прихватите га, он вам пружа живот, волите га, он ће да вас води. Ако сте уплашени, погледајте горе према небу, тамо једре три бијеле птице, преплићу своја снажна крила и плове у висини. Прва птица под крилима носи вјеру, друга у души својој чува наду, а трећа, разиграно крилајући, у срцу крије љубав. Све док су птице изнад вас, ви ћете живјети. Када нестану, полако нестајете и ви.“

Дошао сам на врх планине како бих удахнуо мало ваздуха и видио ближе моје птице.

Ни сам не знам зашто, али осјетио сам клецање у кољенима и малу nelaгодност у прсима, нешто као страх. Страх од нестајања претвара се у хладни планински вјетар који струји кроз месо до кости, затим их полагаано обавија и умртвљује. Покушавам се одупријети и желим да се отргнем тој смртној погани, али спас ми сада пружају само мисли које се непрестано роје као пчеле, у мојој глави сазданој од зидова обложених медом.

Ово је ваљда један од оних мојих животних врхова, почетак новог сегмента мене који представља раскрсницу на којој се налазимо, неодлучан којим путем ћу ићи. Кажу ми да сам спреман, али ја сам и даље несигуран, колебљив, још увијек неизбурушен, оштар на појединим дијеловима.

Покушати бити човјек, сабрати своја животна начела, помоћи људима и не очекивати да те разочарају, или

окренути леђа, заљубити се у свој его и заувјек остати окренут од других, тешко је.

Волим људе, али их се помало бојим, поготово оних који су своје птице одавно изгубили.

Сада сам снажан, имам моћ да носим бреме од књига кроз калдрме, имам моћ да мислим и дођем до сазнања. Најзад, вјерујем људима јер их волим, само још увијек не знам да ли је то моја моћ или слабост.

Ми смо грешни, неотпорни на искушење, лоши утичу на нас. Ако ме они савладају, постаћу охол и труо. Онда нећу бити та особа која даје своју крв у стубове, зидове и звоник цркве. Ја ћу бити тај који ће крв остављати на свом ножу а цркве ћу рушити до темеља. Нећу лијечити људе од погрешног вјеровања већ ћу их својом пакошћу тровати.

Зашто браћу да мирим ако могу да их посвађам, сахраним и све богатство узмем себи?

Тако је лијепо имати богатство, а бити труо изнутра, као јабука загризена са двије стране а онда бачена на под, и умријети сам као звијер.

Није тешко бивствовати данас, али је веома тешко бити човјек. Народ преживљава заливан кишом себичности, одгојен и купан у локви мржње и нетрпељивости, израстао као болестан, у кривом правцу, а онда растрган ратовима,

заражен неуспјехом и тужном судбином. Жалим их јер су њихове птице већ одавно одлетјеле на неко свјетлије мјесто, напустиле су их, а они нису ни знали да су их имали. Ех, да су бар некада слушали о проћелавој глави и дугој сиједој бради која своју свјетлост преноси на мантију и образује светост која подсјећа да човјек још постоји.

Престали су да воле јер мисле да их нико не воли, не желе вјеровати јер мисле да немају коме у ни у кога. Неће да се надају јер мисле да никада неће ни бити боље. Ако неко и воли, воли несрећно, ако и вјерује, клања се погрешном идеалу, а ако се и нада, нада се да може бити само горе.

Они су закључани у безизлазној крлетки таме, а решетке може уништити само светост једног Немањића, усађена у њихова тијела. Хоћу ли их једноставно назвати пропалим случајевима, подићи руке и побјећи од њих или ћу ипак покушати играти витеза који вјечно покушава да их смири, породу њихово разумијевање и саосјећање, поврати човјечност у њима?

Помоћи ћу и себи јер се витезови не боје, али не могу сам, треба ми војска, требате ми ви!

Ово је мој избор, али наша борба!

II
БЕСЈЕДА

ХРАБРОСТ ГОВОРИ

Милица Ристић, IV9

Одлазећи из очевог двора тог дана касно увече, док су га невидљиве, али чврсте нити силовито вукле натраг огњишту, Растко се сусрео први пут, лицем у лице, са немани која обара и коси људе.

Страх се настанио у његовим костима. Осјетио је Страх у хладном додиру кваке на дворским вратима, примијетио га скривеног иза дворских капија, видио га у свакој власти траве, чуо га је у сваком злослутном хуку ноћних птица, у сваком шуштању лишћа, у пријетећим очима које су га посматрале са свих страна, у мрачном и непријатељском небу. Изнад себе, на том непрегледном пространству, Растко је ипак угледао једну звијезду, коју нико осим њега није могао да види. Та звијезда му је освијетлила пут, ојачала корак и преобразила га. Захваљујући својој звијезди, Растко је постао Сава.

У тим тренуцима, он сигурно није ни био свјестан другог осјећања, чија се клица изненада појавила у њему, осјећања, које је баш због његове немоћи да га назове правим именом, у њему букнуло и прогутало Страх. Можда се тек годинама послије, када је сводио животни биланс, Сава сјетио тог осјећања и назвао га: Храброст.

Храброст је за њега била снага и окрепљење, сила која је неумољиво брисала Страх и тугу, путоказ који га је водио ка остварењу циља, ка његовој звијезди. Када би пао у малодушност и очајање, Храброст му је шапутала најутјешније и најпотребније ријечи које му нико није могао изговорити:

Нема другог пута осим онога на коме си сад. Твој избор није погрешан, чим је твој.

Другачије није могло, нити је требало да буде.

Храброст Светога Саве није се састојала у томе да у једној ноћи откључа дворске капије и пређе преко блиског му прага на сасвим несигуран и неизвјестан пут. Храброст је била да то све учини, а да ипак буде свјестан посљедица свог чина и спреман да их стоички подноси. Да није било тако, Свети Сава био би само смио, али не и храбар и мрак би га брзо прогутао на његовом ионако опасном путу.

Борећи се са мраком око себе и у себи, схватио је једну ствар. Храброст није била та која је њему прискочила у помоћ. Он је био тај који је пронашао Храброст у најситнијој својој ћелији, пружио јој руку, а онда су заједно корачали и супротстављали се свакој људској слабости.

Искра Храбрости у њему се родила још онда када је можда тешко и са муком схватио – пут мојих предака није нужно и мој пут. Пут свих других људи око мене није и мој пут.

Већ сама ова мисао зачала је у њему Храброст и довела га до болног сазнања о људима и неслућеним дубинама њихове душе. О самоћи и издвојености сваког човјека, његовој дужности да преузме кормило свог живота и истини да на том варљивом путу нема другог ослонца, до његовог сопственог увјерења да је оно што ради исправно. То је

страшна мисао, јер је миљама удаљена од сигурности, којој сви тако тежимо. Али ако је, као што каже једна античка изрека, карактер човјеку његова судбина, онда је и наш избор одредница наше личности. Он може бити потпуни промашај или једина исправна ствар, али је најважније да је наш. То је једини доказ који имамо да смо сами управљали својим животом и учинили наше постојање јединственим.

Била бих најсрећнија када би ми се данас указао Свети Сава, који би ми, чак ништа и не говорећи, само руком показао смјер у којем треба да се упутим. Али ни Свети Сава ни било који други човјек не би ми то могли рећи, јер то није њихов пут и нису њихови кораци који ће кренути тим путем.

Ако је комплетан живот једно празно, бијело сликарско платно, онда о бојама и техникама којим ћу га украсити, као и о коначном изгледу тог платна, само ја могу и морам да одлучујем.

**III
БЕСЈЕДА**

СПАЈАМ НЕБО И ЗЕМЉУ

Срђан Барашин, III6

Чврсто сам одлучио да данас спојим небо и земљу, овај тренутак и вјечност. Спајам историју са данашњицом. Спајам једну идеју са другом. Стварам нову идеју. Ја имам сан. Свој сан поистовјећујем са сном Светог Саве, а идеју са идејом светосавља.

Идеја светосавља је та која ми је помогла да мој живот престане бити изгубљено зрно пијеска у времену и маси, као у шкољци. Помогла ми је да буде оно зрно око кога се, таложећи, ствара бисер побједи, правде и истине, бисер живота, слободе и потребе за идејом.

У суштини, свако од нас јесте једно зрно заробљено у шкољци друштвене мисли. Искористимо зрно и вријеме, будимо бисер. Сасвим сам сигуран да је овај процес могућ, али нужно уз вољу. Па, кад већ имамо сопствени бисер живота, у почетном стадијуму свог развика, зашто да га крадемо од других? Зашто га отимамо од себе?! Створимо сопствену идеју, натјерајмо се! Будимо слободни!

Јутро је било магловито и сиво. Не сјећам се ни једне друге боје осим сиве и свих њених нијанси које су доминирале. Тога јутра сам крочио уским путем, али неограниченим. То је пут на коме се рађа камење потицања. Пут слободе. Пут тежње ка сопственом сну. Пут слободне идеје. Светосавље. Тај уски, али бескрајни друм којим ходам данас и којим ћу ходати једном сутра. Друм који заједно са праведника газим, у циљу велике побједи над неправдом. Тежим ка правди која зна да буде праведна. Искрено, не волим

ову тренутну верзију правде која је ту више као мисао и идеал, него што је заиста међу нама. То би требало да нам сломи срце... Али неће! Неће, јер нам је постало свеједно, срца су нам исувише тврда и скамењена да би била сломљена обичном неправдом. Али пашће суза која ће смекшати наша срца и од оног зрна дубоко из шкољке створити бисер, и разбити ту шкољку којом је заробљена.

Тога јутра сам схватио да је живот само кратки исјечак у времену, тренутак на бојном пољу у рату у коме можемо побиједити.

Често, као јесења магла, учини ми се да је све ово бесмислено и да је ход овим путем узалудан. Када год такав талас прође мојом главом, сјетим се да је Свети Сава имао своју идеју и свој сан, којима је бесмислу враћао изгубљени смисао. Он је од свога сна саградио величанствени пут, а идејом уклонио све препреке на том путу. Пут који ће касније, када Светог више не буде међу нама, назвати светосављем.

Било је тешко, али крајње изазовно, крочити путем светосавља. Дуго сам замишљен стајао на том размеђу путева и гледао... Онако широк и примамљив, простирао се преданом, као какав тепих, пут којим пође већина. Био је то пут лагодности и мањег отпора. Једва примјетно, крај њега, стајала је стаза скривена жбуњем. То је пут којим је кренуо Свети Сава.

Врело је. Стојим, а кости ми се леде. Задихан сам као послије трке. Нисам трчао. Умора нема. Узбуђење. Дугим кораком, и наизглед одлучно, кренуо сам ка широком и примамљивом путу безбрижности. Корак недостаје да крочим. Застадох. Окренем се назад гледајући у ту стазу скривену жбуњем. Неизвјесност. Вратим се. Подигнем главу и видим да је то страна на којој се сунце појављује новим јутрима.

Одлучио сам. Готово је! Одушевљено сам скоком крочио на ту стазу. Бучна је била ломљава грања на почетку тога пута. Послије неколико заиста тешких и бучних корака, пред моје очи је као гром сијевну хоризонт. Бескрајан, снажан, доминантан и преплављен океаном идеја, камења потицања, бисера и остатака сломљених шкољки. Кренуо сам одлучно и сретно. Идем...

И сада сам на том путу... Када год се оклизнем на неку од идеја непознања, а то је често, јер идеја има много, нешто ме враћа назад, на ноге. Враћају ме ријечи Светог Саве којих сам се сјетио и оног врелог дана док сам замишљен стајао на оном размеђу путева, када је иње пролазило мојим костима. Дан када сам крочио овим путем.

Мали је труд живота нашега, а велико и бескрајно добро је награда. Тако каже светосавље. Остало је – наш избор.

IV
БЕСЈЕДА

ХЕРОЈСКИ ПОДВИГ

Биљана Милановић, IV9

Велики српски пјесник, Јован Дучић, написао је: „Херојство не значи храброст тренутног прегнућа, него неограничена преданост идеји. Човјечанство зове херојима само оне велике духове који су умрли за највиши смисао о добру.“

Из бескрајног човјекољубља младог српског принца, Растка Немањића, произишао је један од највећих хероја српског народа. Свети Сава је био сљедбеник Христов, чија је радост стварања пружила темеље нашој традицији. Његова неограничена љепота, непролазна слава, огледа се у његовој непоколебљивој одлучности при избору између земаљског и духовног. Његова тежња ка највишим, најсветијим и најсавршенијим идеалима, издваја га од свих других хероја нашег народа.

Свети Сава је храбро одабрао пут идеја. Ако је храброст врлина, а херојство највећа храброст, онда је Свети Сава инспирација сваком човјеку. Јер, сваки човјек посједује своје идеале. Сваки човјек би требало да се бори за идеје, а не за илузије материјалних ствари. Мудро је одлучио Сава, када је одмахнуо руком на раскоши двора, јер је схватио да је за њега царство небеско, најљепши идеал.

Сваки човјек се рађа слободан, те свој живот кроји изборима. Наш најлакши избор био би утапање у безобличну масу човјечанства.

Пут до идеала је најтежи пут који човјек може да изабере. На том путу суочава се са болним осјећањима понизности,

крхкости и слабости. Љепота идеала је збуњујућа и може заплашити човјека да није довољно вриједан ње.

Величина Светог Саве учи нас да је избор до пута идеала највреднији, без обзира на то колико је тежак. Попут нашег просветитеља, и ми морамо да зидамо, стварамо и крчимо сопствени пут. Помислите на зидине манастира, житије светитеља или школску славу. Схватите да је стваралаштво Светог Саве било вриједно свих мука насталих из потпуне преданости идеји, јер је промијенило српску историју.

Докле год постоје људи, постојаће идеали. Докле год постоје идеали, постојаће хероји који ће бирати да крену њиховим путем. Пред собом имамо читав живот да докажемо да су наше идеје, снови и идеали, херојски подвиг.

Не трчимо за љепотом пролазном, која је само сјенка, која је само варка и која ће нас оставити усамљенима на сред пута. Потрудимо се и посегнимо за љепотом непролазном, љепотом душе и карактера, љепотом идеала. У том труду нека нас благослови Свети Сава и нека нам буде у помоћи.

V
БЕСЈЕДА

САДА И УВИЈЕК БИРАМ

Николина Делетић, Пз

Постоје мисли које никада не блиједе, ријечи које вјечно живе, учења која увијек уливају у нас нову вјеру, љубав и снагу. То су непресушни извори правде, доброте и велике, надмоћне слободе. Баш такво учење је и наше светосавље, завијет мудрог Светог Саве, који се увијек борио за слободу, ону због које ми и данас поносно корачамо овом земљом.

Родивши се у владарској породици, Светом Сави је био намијењен престо на овоме свијету. Руке судбине су му подариле сва материјална богатства, владарску моћ, снагу и славу. Његова браћа прихватише те дарове, али Растко није. Одлучио је да се снагом душе бори за свој народ, да буде просвјетитељ. Свети Сава је изабрао да народ спаси од патње коју је у њихова устрептала срца сијало незнање. Захваљујући њему, она уморна сељачка поља претварала су се у чаробна поља среће и спокојне валове живота. Нажалост, још је много оних који не знају, још је оних који неизмјерно пате. Отворио је прву школу и прву болницу. Мудра историја је проткана бројним свјетовним владарима који су били жељни славе, богатства и моћи. Живот је међу нама људима одабрао врло мали број њих којима је дао прилику да пливају у наизглед осунчаним владарским водама. Међутим, Сава је један од ријетких који је успио да назре мрачне дубине тог немирног океана и испливао из њега на острво истинске среће и задовољства. На том путу до обале прогониле су га многе олује, хладноће, умор и разне мрачне немани. Сав свој овоземаљски живот је посветио тој и таквој борби, борби за знање, доброту, правду

и свој српски народ. Својим праведним рукама раскинуо је конце мржње који су дуго повезивали његову посвађану браћу. Изабрао је скромност и духовно богатство, одрекавши се престола који је рођењем стекао. Овом народу је донио добро водећи га освијетљеним, небеским путевима. Све је то наш вјечни светац и вођа сам изабрао и због тога сада и увијек сједи овјенчан сјајним, божанским вијенцом части и хвале.

И зато, сада и увијек бирам знање, доброту и правду које је мудри Свети Сава предао у наше српске руке и научио нас да их држимо тако чврсто, баш као што је и он то чинио. Бирајмо праве ствари, истинску љубав и срећу. Ја сигурно хоћу, јер знам да је слобода избора моја.

VI
БЕСЈЕДА

ИЗБОР ЈЕ МОЈ

Марко Ромић, 17

Свети Сава је знао да су опште истине које управљају свијетом, „промисли Божије“, нешто незамјенљиво, недодирљиво, потпуно независно од воље и акције човјека.

Када је млади принц Растко Немањић први пут чуо глас божанства, у њему се пробудио нови живот. Он се више није осјећао усамљен и остао је, у њему, заједно са истином. Све до бесконачности.

У том новом животу, лишеном луксуза српског двора, његова се мисао идентификовала са универзалном вољом, и није се више колебао у погледу моралних истина и коначног тријумфа правде у крилу рода људског.

Управо у том смислу треба разумијевати светосавље. Оно није дошло у свијет да би усталичило нову цивилизацију, већ да би српском народу донијело хришћански религиозни дух, очистило и освјежило људску савјест. Светосавље није дошло да влада, већ да служи и храбри духом оптимистичког херојства у страдањима, и трпљењу мука Христа ради.

То је схватио и хрватски геополитичар Иво Пилар који је у својој књизи о јужнословенском питању (објављеној 1917. год. у Бечу и прештампаној 1942. год. у НДХ у Загребу) тврдио да је за Србе најважнији култ Светог Саве, јер, док њега буде било, Срби могу живјети без државе и без војске и без институција, али њихова државотворна свијест заснована на духовном идентитету неће нестати.

Знам да је то тачно, јер је Свети Сава на првом мјесту био божији човјек који је на Атос отишао да би стекао вјечност. Све остало што је урадио, проистекло је из борбе за спасење у Христу, за спасење сопствене душе и душе свог народа. Он је знао да је права основа живота мистична и религиозна и да је свијет без Бога пун обмана, празнина, и незадовољства.

Зато је погрешно Светог Саву представљати само као вјештог политичара, школског учитеља, или реформатора – претечу Доситеја Обрадовића. Данас је лик Светог Саве угрожен, намјерним или ненамјерним, дописивањем онога чега нема. Наиме, покушавају да га представе као екуменисту, који је живио у доба Фрање Асишког, и који је био за зближавање са римским папом. То тврде они који не знају (или не желе да знају) да се основна разлика између источне и западне Цркве (од велике шизме 1054. год.) састоји у различитом схватању јеванђеља. Запад је у том времену почео схватати јеванђеље као теорију о свијету и животу, док је исток прихватио јеванђеље као подвиг и праксу. Отуд је дошло да је догматика на западу постала чисто теоријска наука (једна од многих филозофија), док је на истоку била практична наука.

Зато је Свети Сава отишао да буде рукоположен у ромејској Никеји, а не у папском Риму, који је био доминантан религијски и политички центар тог периода. Свети Сава се определијелио за политички понижену и ослабљену Византију, јер је у њој видио несаломиви дух православља, а окренуо је леђа наизглед свемоћном Риму.

Када је ријеч о националној држави, Свети Сава је знао да је њена права функција одржање тијела, ума и душе, те рад на напретку и развоју земље. Сви социјални и економски параметри тога времена говоре у прилог том закључку. Међутим, данашњи „европеисти“ тврде да је почетак правне државе у Европи била „Магна карта“, односно „Велика повеља слободе“, коју је енглески краљ Јован без Земље био принуђен да изда побуњеним баронима. Форсирајући ову, по садржају и обиму, скромну повељу на парчету коже, свјесно или несвјесно, занемарују капитално дјело Светог Саве „Номоканон“ – збирку црквених и грађанских прописа, основни законски зборник средњовјековне Србије који је извршио и огромни утицај на историју руске црквености, државотворне и правне свијести.

Можда би требало упознати прозападне невладине организације, које нас данас уче људским и свакојаким другим правима, које штите ученике од наставника и дјецу од родитеља, са дијеловима из „Номоканона“ који је штитио социјална права у немањичкој држави, док у садашњој Европи царује безакоње. Поред старих, болесних и сиротиње, бринуо се посебно о удовицама и, чак, о сиромашним дјевојкама којима је држава требало да обезбиједи мираз.

Свети Сава је богато посијао, али је још богатије никло у средњовјековној Србији. Осим Немањића не постоји ни једна династија у свијету која је дала толики број монаха. Оно што је започео Свети Сава кроз своју мисију суштинске христанизације Срба, спровео је у дјело Свети

кнез Лазар са тадашњом нашом војном и политичком властелом на Косову пољу, кроз једно величанствено одређење коме такође нема примјера у свијету, ријечима: „Земаљско је за малена царства, а небеско увек и довек“. Косовски завјет је, у ствари, одређење и прихватање једног својеврсног уговора са Богом.

И сада долазимо до кључне чињенице. То грандиозно дјело које је урадио Свети Сава, а које гледано из данашње перспективе не би могли да ураде бројни институти и државна администрација заједно, Свети Сава је остварио јер је иза тога стајао његов огромни подвиг и жртва зарад Бога и зарад свог српског рода.

Данас, да бисмо изашли из великих националних и личних проблема, морали бисмо да учимо од Светог Саве молитве и родољубље и да га подржавамо у подвигу и жртви. Јер, цивилизација је у дубокој моралној кризи: свијетом не влада хармонија већ сукоб цивилизација односно погледа на живот. Када се запитамо шта се догађа са свијетом, суочавамо се са истином – све се врти око новца, а стицање највеће количине новца са најмање обзира, сматра се највећим успјехом. Са људских лица нестали су знаци радости, искре среће, уступивши мјеста сјенкама меланхолије, равнодушности и умора. Народи постају лак плијен условљавања и уцјењивања те се преображавају у безобличне масе, јер, што је неком теже на економском плану, то му се више права одузима на социјалном, и обрнуто.

Исток се губи у забраву своје моралне савјести, компромитујући и властиту вјеродостојност, безбједност, стабилност и просперитет. Запад се, у својој прекомјерној планетарној улози, којој не успијева у потпуности одговорити, али из које не може више да се извуче, губи подијељен између два непомирљива захтјева – жеље да цивилизује свијет и воље да њиме завлада.

Истовремено, идеал светосавља (био је и остао) добар и свијет човјек, али и добра и света цивилизација. Да ли ћемо се вратити ономе чему нас учи светосавље, или заглушити у испразној реторици глобалистичке медијске буке у циљу свођења људи у планетарно „фејсбук село“, у једно виртуелно езотерично ништа, далеко од националне државе, традиционалне духовности, права на људскост и достојанство, далеко од Бога и Светог Саве? Избор је наш!

VII
БЕСЈЕДА

ВАПАЈ ЗА БЛАГОСЛОВ

Живко Праштало, П5

Оче Саво, благослови нас!

Тама се обрушила, ништавило испунило простор, а капи леденог зноја усијецају се у поре човјековог лица попут хладних планинских ријека у своја растресита корита. Он те Саво жели угледати. Сва света дјела што си својом храброшћу и смјелим одлукама оставио сама су, напуштена као и књиге које у усамљеној библиотеци још зраче својом недокученом мудрошћу и необухватљивим мислима.

Човјек попут те исте књиге клечи пред жељезном оградом друштва и неправде тражећи спас. Његових страница није још пуно преостало. Изблиједеле су. А он је вјеровао, слиједио кораке и Твоје гласове који су се у њему јављали и пратио Твој пут. Исти пут на којем си Ти – Свети Сава оставио знакове и упутства управо за њега. Слијепо је корачао каменом улицом не знајући да ће га то исто камење и бацити у очај.

Љубављу је дјеловао како си и Ти – Сава чинио, а око њега је само честољубље, користољубље, самољубље. Не плашећи се смрти, краја од којег сви зазиру, вјерујући у твоје мошти – „лијек бесмртности“ радовао се и празновао Васкрсе како си Ти – Светости учио, а њега данас разапињу разни Пилати, газећи све и не поштујући ништа. Они ако нешто и славе, то је једино Исусово распеће.

Саво Тај човјек је градио и ишао Саво Твојој величини и свјетлости. Знао је да је за тебе велик човјек, велика земља

она у којој живе честити људи, људи чиста срца. Али Саво, сада је то тако далеко. Далеко данас као што се Твојим родитељима чинило кад си их Ти, седамнаестогодишњак, напустио. Увијек Те је красило брзо корачање, одмицао си и био људима недостижан.

Саво, гдје си, чујеш ли ме, чујеш ли глас натопљен тугом и болом одбаченог човјека?

Саво! Прогрмио је још једном напуштени човјек.

Незадовољан тишином сломио се и легао на пут, посматрајући страшну олују која долази. Одједном му је синило. Трачак свјетлости обасјао је његов ум, схватио је. Свети Сава је тишина. Тишина свеprisутна, али је била скривена невољом заглушеном човјеку.

Потребно је било клекнути према земљи и утонути у себе да бисмо такав поглед стекли. Природа га је као права мајка умирила. Највише натопљена људским немаром није изгубила мјеру, још правилно и кажњава и прашта.

У неуморној тражењој човјековој души сад више нема ни најмање пукотине у коју се страх може завући, како он то иначе и ради без знања. Празнина коју је тешко носио испуњена је поново вјером. Свијет и даље гледа очима које не виде боју новца, боју лажи и преваре. Земља, коју додирује, даје му снагу да настави Савином стазом. Пред њом клечи,

моли се, тихује. И љубав се поново усељава у његово биће и шири његова људска пространства.

Саво, умирени човјек чиста срца призива Твој благослов, свјестан Твоје свеприсутност и Твог чудотворства. Жели да му будеш десна рука јер се мора изборити са безглавим чопором чији лавез га плаши. Сумња је била док је био страх да ниси уз њега. Својом светошћу помози да нам не суде људи који су просули таму у наше душе и таму у нашу земљу. Од Тебе Саво тражим знак који си Ти у себи осјећао кад си се обраћајући Богу молио да Ти испуњавајући све жеље испуни и посљедњу: да умреш у туђој земљи. Опрости и Ти нама што смо помислили да си нас оставио и избави нас од Зла!

Благослови наш народ и учини га великим у светости међу народима и буди милостив нашој напаћеној души! Ово је вапај човјека који не одустаје од Твојих божанских љествица и Твог пута светости!

VIII
БЕСЈЕДА

НЕМОГУЋА ОДЛУКА

Јована Јаковљевић, IV10

Није ли живот толико једноставан док смо дјеца? Нико не тражи од нас да доносимо сопствене одлуке и никад не морамо да водимо рачуна о посљедицама онога што радимо. Међутим, што смо старији, то нам је та бајка удаљенија. Намеће нам се све више одговорности и суочавамо се са све већим бројем одлука које морамо да донесемо. Понекад се ради о крајње баналним стварима, рецимо, хоћемо ли појести сладолед од чоколаде или од ванилије; али у неким ситуацијама се може догодити да нас посљедице одређеног избора прате до краја живота, као на примјер, кад дође вријеме да одаберемо чиме желимо да се бавимо у животу.

То је веома одговорна одлука, одлука коју није лако донијети. Стојимо на раскрсници, на мјесту гдје одабир једног пута значи да морамо одустати од осталих могућности. Једном давно, Свети Сава се нашао пред таквим избором. Најмлађи син једног владара, будући насљедник трона, морао је да одлучи да ли му његов сан вриједи довољно да се одрекне пута који му је породица намијенила. Сада, више од осам стотина година касније, то и не дјелује као тако велика ствар. Пред сличном одлуком се нађе већина матураната средњих школа. Лако је сад то рећи, али права истина јесте да ми нисмо ни свјесни вриједности онога што имамо. Живимо у времену у коме имамо прилику да мислимо својим главама и постанемо шта год хоћемо. Право на слободан избор се подразумијева, узима се здраво за готово, незамисливо нам је да га немамо. Од малих ногу смо привилеговани стицањем образовања које треба да нас припреми за доношење одлуке о даљем току наших

живота. Међутим, у вријеме Светог Саве, слободан избор је био раван побуни. То је било вријеме у коме је ријеч породице, ријеч оца, била закон који се не преиспитује. Они ријетки који су имали привилегију да стекну образовање нису били учени да слободно размишљају или да нешто мијењају, него су припремани да заузму мјесто које им је намијенио неко други.

Али млади Растко је, ето, ипак одлучио да слиједи свој сан. Донио је немогућу одлуку, побунио се против свијета какав је дотад познавао и одлучио да га промијени како би више наликовао оном који је замислио. Пошавши за оним у шта је вјеровао, он је одбио да дозволи да његов животни пут бира неко други. Умјесто тога, Свети Сава је преузео избор у своје руке и свој живот посветио управо образовању других. Због њега сад сви имамо право на оно што је некад давно, у неком другом свијету, сматрано привилегијом ријетких.

Његов избор је био храбар. Чак и данас, у животу препуном могућности, већина ће одабрати лакши пут. Раван и добро освијетљен пут на коме нема опасности да паднемо и повриједимо се, па ако то и није оно што заиста желимо. Није лако скренути у мрачну и неравну улицицу у којој вреба милион препрека и изазова. На то ће се одважити само ријетки и изузетни. А онда ће им сви остали рећи да то не вриједи и да се окану тога, да оба пута воде на исто мјесто.

Воде ли заиста? Можда и воде. Ко ће то знати. Али поента и није у одредишту, поента је у путу. Поента је у ономе чега ћемо се сјећати и по чему ће нас памтити кад дођемо на одредиште. Ко би данас знао за Растка Немањића, светог Саву, да је он био само насљедник свога оца као што је било предвиђено? Можда би то остало записано у некој историјској књизи, можда не би, ко ће знати?

IX
БЕСЈЕДА

БОЖЈИ ЛИК У ЧОВЈЕКУ – ТО
ЈЕ СЛОБОДА

Ведрана Халич, Пу

Ако човјек и није слободан као Бог, слобода му је ипак богмдана – увијек имамо избор, па чак и право да се свог избора одрекнемо. Божји лик у човјеку није ум, него слобода. Животиње све своје силе и способности користе да се прилагоде природи док човјек природу прилагођава себи. Само човјек може да одступи од инстинкта и свјесно доноси одлуке, некада на штету себи па чак и човјечанству, а некада зарад личне или опште користи. Уз слободу долази одговорност и жртва. За посљедице свог избора одговорни смо свима, зато слободу морамо схватити озбиљно и бити свјесни тежине свог избора јер само у рукама мудрог човјека знање ће бити употријебљено за добро. И наши ближњи треба да осјете благодет наше исправне одлуке. Зато би требало да будемо чврсти у остварењу свог наума и истрајни у одрицању на којем почива врлина. Ипак, људи смо и гријешимо, па морамо смоћи снаге да се суочимо и са негативним посљедицама наших дјела. Избор је наше оружје, благослов или проклетство, могућност да бирамо чини нас људима.

Тако и Растко, предосјећајући да неће добити одобрење и подршку оца, у тајности бјежи на Свету Гору, остављајући за собом наслеђство и породично пријестоље јер само уз Бога проналази спокој. Због свог избора одрекао се најближих, штавише, супротставио им се и одбацио све за шта су га спремали, ризикујући да буде несхваћен и критикован у својој владарској породици, па и у свом народу који на почетку не схвата да Растко бира и ради њихове добробити. Иако је дуго био оспораван, његов избор је

на концу прихваћен. Свој народ повео је путем који ће се одржати кроз вијекове, а његови отац, мајка и брат су у смирај живота примили монаштво и раскош дворског живота замијенили скромним испосничким животом, миром и блаженством поставши боготражиоци.

Растко је с годинама постао мудрији, како то иначе и бива. Из амбициозног младића који је, као и ми, слиједио своје снове, израстао је у човјека који је од Бога одликован изузетном истрајношћу и духовном издржљивошћу захваљујући чему је војевао многе битке. Вођен незаустављивом жељом за напретком, Сава је у Никеји издејствовао самосталност српске цркве омогућивши Србима право избора у ономе што им је у то доба било најпотребније. Сава је у цркви видио савршеност и пуноћу слободе. Црква је била мјесто гдје се поштује свачији избор, а заједничким избором она се изграђивала и уздизала постајући наредним нараштајима уточиште. Самостална српска црква је постала везивно ткиво српске заједнице, чувар српске мисли, напретка, јединства и слободе. Са тешким бременом на плећима Сава је остао вјеран свом првобитном циљу и доказао се достојан имена архипастира и просвјетитеља.

Није исправно да се називамо дјецом Светог Саве ако мислимо да нам је он оставио право избора. Он нам је само вратио моћ којом то право препознајемо. Право на избор смо имали одувијек, оно је обиљежавало (и биће тако и убудуће) наше животе све док чувамо наслијеђе. Сава је желио да постанемо и бољи људи од њега, да изградимо

друштво на слободном избору и моралним вриједностима, да умножавамо велика дјела како за себе тако и за друге.

Свети Сава је зачетник српске мисли, а ми треба да наставимо, осјећајући да је баш на нама да остваримо њен врхунац и направимо нове изборе да бисмо остварили бољи живот у свијету који је заборавио моралне и духовне вриједности. Дајмо старим схватањима нови печат. Запамтимо, светосавље није прошлост, оно се окреће будућности, а предање није чување већ одржавање пламена.

Приручник за такмичење у беседништву

ТРИПТИХ ЗА БЕСЕДУ

Сандријела Касагић,
Иван Јевђовић

Данас сам чуо/ла оглас за такмичење у беседништву. Бићу искрен/а према себи и рећи ћу следеће. То ми делује занимљиво. Замисли како би било да станем пред многобројну публику и она ме са одушевљењем дочека! Почнем да говорим, а у публици ме посматрају блиставим погледом спремним да прате сваку моју намеру... Наравно, и награде су веома занимљиве. Биће сигурно неко занимљиво путовање, дружење, одсуство вање из школе и нека нова авантура. Ух!!! Али... шта:

- ако станем пред публику, глас ми се „сморне“, а колена задрхте толико да то ни бина не може да сакрије?
- да ли сам од оних „рођених за то“?
- а ако нисам?
- кад беседу морам ја да напишем?
- кад беседу морам да научим напамет јер читање није беседништво?
- ако заборавим текст?
- кад све што знам и умем треба да изнесем пред мноштвом људи?
- ако почну да ми се смеју?
- за ово ми треба много времена?
- ...

Није то за мене!

Ово сам прво закључио, одмах после првог питања, а о осталима нисам стигао ни да размислим. Због тога на

такмичењима у беседништву увек има мало пријављених ученика...

Јесте, то је за мене!

Ипак, наглашавамо да они који су се пријавили у великом проценту знају да одговоре себи на многа постављена питања и учествују без двоумљења на такмичењу. Шта то они знају, а ја не?

- Они знају да се за беседништво не треба родити, већ да је то вештина која се учи, и теоријски и практично.
- Како трему коју сви осећају, претворити у „ток“ (flow) и на његовим крилима остварити успех и доживети овације.
- Они знају да је успешан говорник, успешан и у свим осталим животним улогама и да је то узрочно-последично повезано.
- Они знају да успехом у говорништву, постају битнији и њихова улога постаје значајнија: у школи, у друштву, у емотивним везама, на факултету.
- Они знају да успешног говорника људи радо следе и лакше опраштају грешке, а грешке сви чине.
- Они знају да грешке сви чине и зато их се не плаше.
- Они знају да погреше јер из грешака много науче.
- Они су успешни јер не уче много, али много науче.
- Једноставно, они знају да је говор моћ и ту моћ су решили да искористе.

Први део

Зашто би желео/ла да учествујеш?

Можда:

- желиш да покажеш другима шта знаш и умеш,
- победиш трему и докажеш себи да и то можеш,
- једноставно победиш и освојиш награду,
- постанеш популаран/а,
- ступиш на факултет сигурнији и остварујеш боље резултате,
- стекнеш беседничко искуство јер осећаш да ће ти то помоћи у животу,
- или...

Додај своје циљеве, жеље и размишљања о њима:

Да ли се исплати улагати време у припрему за такмичење у беседништву?

Колико ти је потребно:

- времена да проучиш грађу за писање беседе?
- упорности да у тој грађи пронађеш ону „жицу“ која ће да те инспирише и мотивише како би био креативан и оригиналан?
- времена да напишеш беседу?
- времена да научиш беседу напамет?
- времена, а друге обавезе те чекају и њих не можеш да запоставиш?

Одреди временски план и додај шта ти је још потребно за припрему, али не заборави да такмичење у беседништву не треба да ти буде обавеза, већ жеља која ће те учинити упорним и креативним:

Ма, шта је то беседа и беседништво?

Било би добро да:

- мало „прогуглаш“ речи: беседа, беседништво, беседник, говорник, говорништво, говор, јавни наступ, вербална и невербална комуникација, самопромоција (self-promotion), имиџ, став итд;
- уочиш шта се очекује од доброг беседника, тј. говорника;
- уочиш зашто су добри беседници пожељни у друштву и заједници уопште;
- пронађеш и прочиташ у библиотеци литературу о беседништву/реторици – ако имаш времена.

Додај своја запажања о ономе што си сазнао истраживањем:

Шта значи припремити и проучити грађу о теми беседе?

Ако се тема односи на живот и рад Светог Саве и светосавље уопште, то значи да:

- треба да прочиташ биографију Светог Саве;
- треба да се упознаш са појмом светосавље;
- треба да размислиш који је значај Светог Саве и светосавља у савременим околностима и твом животу;
- треба да све занимљиво што сазнаш и закључиш запишеш у виду теза и прибележиш одакле си то сазнао (извор информације) јер ти може касније затребати да нешто провериш.

Додај своја запажања о ономе што си сазнао истраживањем:

Како не промашити тему?

Уочи тежиште теме тако што ћеш:

- више пута прочитати тему такмичења и издвојити њене кључне речи;
- проћи кроз грађу који си припремио/ла у претходној тачки стално имајући на уму кључне речи теме и одредити шта ћеш од грађе да искористиш за будућу беседу;
- посебно обратити пажњу на тежиште теме које се, углавном, само „наслања“ на материјал/грађу;
- у теми препознати ствари из сопственог живота и уочити везу са сопственом личношћу;
- повезати тему са собом јер ће твоја беседа тек тада добити снагу и ти ћеш је уверљиво пренети публици у својој беседи;
- посаветовати се са предметним професором, предавачем српског језика.

Додај своја запажања о тежишту теме:

Додај своја запажања о тежишту теме:

Одабери прави тренутак и започни писање беседе, али знај:

Беседа ће бити онолико добра колико будеш веровао у оно што си написао и, по том, изговорио, а вероваћеш онолико колико се то што си написао, односно изговорио, ти чини у праву твој живота и твоје личности.

Други део

Колико обимна беседа треба да буде?

Досадна беседа је увек предуга, а занимљива често прекратка, због тога ћеш:

- обратити пажњу да ли је у огласу за такмичење назначено колико беседа треба да траје;
- имати на уму да је оптимално трајање беседе 5 минута ако време није прецизирано у огласу;
- да је за беседу увек потребно више времена да се лепо и правилно изговори, него да се прочита;
- читање није беседништво;
- једна страница текста А4 формата, откуцана фонтом 12, најчешће захтева 4,5 – 5 минута правилног и лепог говора;
- паузе у говору су потребне за правилно разумевање беседе као што је људима потребно да дишу;
- паузе у говору су потребне да би публика „сварила“ мисли које им представља беседник;
- кад беседиш без пауза, публици се чини да желиш да побегнеш са сцене.

Забележи своја запажања о обиму беседе:

--

Забележи своја запажања о обиму беседе:

Како да најбоље пренесеш своје мисли на папир?

Много је начина да напишеш беседу, али само један начин је прави, твој начин, зато:

- размисли шта је најбитније што желиш да саопштиш својом беседом;
- своју најбитнију мисао изнеси у уводу и зачуди публику;
- своју најбитнију мисао изнеси у главном делу и објасни је публици;
- своју најбитнију мисао изнеси у закључку и про-светли публику.

Забележи своју најбитнију мисао и запиши како је она у вези са темом и кључним речима из наслова. Једноставно, скицирај концепт:

Шта ћемо са инспирацијом?

Што је брзо то је и:

- неспретно, јер писање је прецизан посао који захтева стрпљење – брзину остави за СМС поруке;
- конфузно, јер не водиш рачуна о тежишту теме па немаш идеју која, све што је написано, држи на окупу и чини чврсту целину;
- преопширно, а недовршено, јер мислиш да је писање ствар инспирације која ће те „напунити“, па ћеш онда писати док се батерије не потроше;
- кусо (то значи: без репа) – због тога: пиши у етапама, дозволи мислима да се слегну и контролиши сам/у себе.

Не постоји инспирација већ жеља да се мислима да облик који ће одговорити на питања која те муче. Зато направи временски план, тј. предвиди етапе за мењање и дотеривање текста:

А консултације?

Кад припремиш прву верзију рада:

- замоли професора да га прочита и да смернице за даље писање
- послушај савете који ти се учине уверљивим
- немој послушати савете који ти се чине неуверљивим.

Забележи све савете које си чуо, јер неки савети који су у првом тренутку неубедљиви, касније могу постати потпуно врло уверљиви, и обрнуто:

Шта да радиш док не пишеш беседу, а мислиш о њој?

Да послушаш:

- себе док читаш поједине делове беседе, јер и оно што је најлепше написано некада не звучи најбоље изговорено и обрнуто
- ефекат који си хтео да произведеш неком својом мишљу
- снимке неких добрих говорника и/или глумаца као што су Петар Краљ, Миша Јанкетић... Ту је увек Јутјуб.

Забележи своја запажања о ономе што си чуо:

*Кад осетиши да њошћуно задовољство најисаном беседом,
кад си сиуран/на да одговара теми, такмичењу, теоди и
твојим размишљањима, припреми се за трећи део.*

Трећи део

Шта значи научити беседу коју си већ написао?

То није тешко:

- јер беседу ћеш што пре научити напамет, док су записане речи још вруће;
- јер си је управо ти написао и верујеш у оно што си написао;
- јер кад је научиш напамет, тек онда ћеш почети да је учиш;
- јер беседа се не рецитује, она се говори;
- јер беседа не треба да траје предуго.

Направи временски план за учење беседе:

--

Како да вежбаш?

Огледалце, огледалце, реци ми:

- Да ли мој невербални говор (мимика, гестикулација, став и положај тела) одговара теми и мислима које износим?
- Да ли моје тело говори исто што и моје речи?
- Да ли сам укочен, као ђак кад одговара ненаучену лекцију?
- Да ли се ја то припремам за балетски наступ? Ограничи своје кретање на 1 квадратни метар.
- Да ли зрачим сигурношћу јер контролишем своје тело и простор око себе, или нервозом због превише кретања?
- Да ли сам окренут према публици?
- Да ли гледам у публику или преко њихових глава?
- Да ли им гледам у очи?

Шта твоје огледало (огледало могу чинити твоји родитељи и пријатељи) каже о твојој беседи? Забележи коментаре јер ти они сигурно помажу:

--

Шта твоје огледало (огледало могу чинити твоји родитељи и пријатељи) каже о твојој беседи? Додај још њихових коментара јер ти они сигурно помажу:

„Сними ово“:

- сними себе неким уређајем (мобилним, неким програмом за снимање на компјутеру, диктафоном) док говориш и обрати пажњу како то звучи;
- сигурно ти звучи чудно, или ћеш рећи „гроооо-зно!“, али знај да свакоме у почетку властити глас на снимку звучи чудно;
- слушај себе довољно дуго док се не навикнеш на властити глас;
- увежбавај дуго и стрпљиво јер се тако стиче сигурност, отклања трема, стиче говорничка лакоћа, лежерност.

Кад увеждаш, њожели себи срећу и храбро беседи!

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

821.163.41-3(082.2)

СВЕТОСАВЉЕ ме учи

Светосавље ме учи - слобода избора је моја :
најљепше светосавске бесједе ученика Гимназије
Бања Лука / [уредници Сандријела Касагић, Иван
Јевђовић]. - Бања Лука : Гимназија, 2013 (Бања
Лука : Графид). - 104 стр. ; 18 cm

Тираж 500.

ISBN 978-99955-675-4-5

COBISS.BH-ID 3467288

